

دبیره مهرازی (خط بنایی)، رستاخیزِ رج و ریشه

۲۵ بهمن ۱۴۰۴ | سکرو

در جهان پرهیاهوی امروز، بازگشت به ریشه‌ها نه یک دلتنگی، بلکه یک بایستگی (ضرورت) برای بازیابی هویت است. ما در گروه **سکرو** بر این باوریم که مهرازی ایران، گنجینه‌ای از دانش فراموش‌شده است؛ دانشی که در آن «نیارش» (سازه) و «آمود» (آرایه) از هم جدا نیستند. یکی از درخشان‌ترین بخش‌های این گنجینه، هنری است که مرز میان «نوشتار» و «نقش» را ترسیم می‌کند: **دبیره مهرازی (خط بنایی)** و **گره‌سازی آجری (معقلی)**.

بسیاری این دو را یکی می‌پندارند، اما میان «دبیره» که سخن می‌گوید و «گره» که نقش می‌آفریند، این نوشتار، یک متن ساده نیست. این یک «نوشتارِ راهبردی» است. ما با استناد به بن‌مایه‌های دست‌اول (از جمله فرهنگ مهرازی ایران) و آموزده‌های میدانی خود در پروژه‌های پیشرو سکرو، ۳۰ اصل بنیادین این هنر را برای شما موشکافی می‌کنیم. هدف ما این است که نشان دهیم چگونه می‌توان این هنر هزارساله را از کنج موزه‌ها بیرون کشید و به ویلاها، سراسراها (لابی‌ها) و نماهای باشکوه امروزی تزریق کرد.

با سکرو تماس بگیرید برای طراحی، آموزش و اجرا

[پیام در واتس آپ](#)

[پیام در تلگرام](#)

بخش نخست: واژه‌شناسی و مرزبندی هنری

۱. دبیره مهرازی چیست؟ (خط بنایی)

«دبیره» به معنای خط و نوشتار است و «مهرازی» واژه‌ی پارسی برابر با معماری. دبیره مهرازی، نویسه‌ای است که با آجر و ملات ساخته می‌شود، نه با قلم. در این هنر، یک **متن** (مانند سروده‌ای پارسی یا پیامی خردمندانه) در قالب خانه‌بندی‌های (Pixel) آجری کدگذاری می‌شود.

۲. گره‌سازی آجری چیست؟ (معقلی)

برخلاف دبیره که بر پایه‌ی واژگان است، **گره‌سازی آجری** (که عوام به آن معقلی می‌گویند) بر پایه‌ی **نقش و نگار** است. در گره‌سازی، آجرها چنان چیده می‌شوند که تشکیل یک گره هندسی (مانند شمسه یا ستاره) را بدهند. این هنر، زبان هندسه‌ی محض است و هدفی جز آفرینش زیبایی بصری و بافت ندارد.

۳. نویسه گلی‌گری: نامی که فراموش شد

در فرهنگ مهرازی، واژه «**نویسه گلی‌گری**» گویای حقیقت این هنر است: نوشتن با گل. این نام نشان می‌دهد که آجر (خشت پخته در آتش) تنها یک ساختمایه نیست، بلکه یاخته‌ی بنیادین کلام است.

بخش دوم: ۳۰ اصل زرین و ناگفته در اجرا و طراحی

۴. آجر: صدای زنگِ پایداری

در سکرو، تنها از آجرهایی بهره می‌بریم که به گفته‌ی فرهنگ مهرازی، هنگام برخورد «صدای زنگ» می‌دهند. این صدا نشانه توپر بودن و ایستایی در برابر یخ‌زدگی و فشار است.

۵. پیمون و شبکه

تمام واک‌ها (حروف) در دبیره مهرازی باید در یک شبکه‌ی شطرنجی دقیق جای بگیرند. واحد این شبکه، «پیمون» یا اندازه یک آجر (کله یا راسته) است. هیچ خطی نباید از مرز این پیمون‌ها بیرون بزند.

۶. شگرد هزارباف

در روش «هزارباف»، آجرها و کاشی‌ها چنان در هم تنیده می‌شوند که گویی پارچه‌ای رنگین بافته شده است. این شگرد، بهترین گزینه برای کتیبه‌های بزرگ در لابی‌های لوکس است.

۷. آجر پیش‌بُر: نازک‌کاری پیش از پخت

برای اجرای واک‌های پیچیده، خشت خام را پیش از پختن با سیم یا کارد می‌بُرند. این «آجر پیش‌بُر» باعث می‌شود کتیبه بدون کمترین لرزش و خطا در کنار هم بنشیند.

۸. آجر تراش: تیشه‌داری هنرمندانه

برای رسیدن به گوشه‌های ویژه، آجر پخته را می‌تراشند. تکه‌هایی مانند «لب‌پَخ»، «قاشقی» و «فتیله‌ای» از دل این فرآیند بیرون می‌آیند تا به دبیره، بُعد و سایه‌روشن بیخشند.

۹. آجر واکوب و آبدال

برای داشتن رویه‌ای صیقلی، گل را در قالب با دست خیس می‌مالند (آبدال). این کار باعث می‌شود کتیبه بافتی مخملی پیدا کرده و نور را به زیبایی بازتاب دهد.

۱۰. خوون‌چینی: شاهکارِ دزفول و شوشتر

«خوون‌چینی» پیچیده‌ترین گونه‌ی آجرکاری است که بر پایه‌ی نگاره پیلی (صلیبی) استوار است. سکرو از این الگو برای خلق دیوارهای نمایان (Accent Walls) در پروژه‌های مدرن بهره می‌برد.

۱۱. گره‌سازی: پیوند خط و نقش

در بسیاری از کارهای سکرو، دبیره مهرازی در مرکز قرار می‌گیرد و پیرامون آن با گره‌سازی آجری (نقوش هندسی) قاب‌بندی می‌شود. این آمیزش، اصالت ساختمان را دوچندان می‌کند.

۱۲. گل‌انداز: نگارگری با آجر

با چیدمان ویژه آجرها (مانند شش‌بند شیرازی)، طرح‌هایی شبیه گل در دل دیوار پدید می‌آید. این شگرد (گل‌انداز) برای تزیین ستون‌های آجری بی‌نظیر است.

۱۳. آمود: جامه‌ای فاخر بر تن نیارش

در فرهنگ مهرازی، «آمود» پوششی است که روی سفت‌کاری ساختمان می‌آید. دبیره مهرازی یک آمودِ هوشمند است که هم ساختمان را زیبا می‌کند و هم پیامی را به آیندگان می‌رساند.

۱۴. آجر قزاقی و نظامی

برای کتیبه‌های بزرگ، از آجر «نظامی» (با اندازه ۲۰ در ۲۰ سانتیمتر) بهره می‌بریم. این آجرها به دلیل رویه‌ی پهناور، ابهت

ویژه‌های به سردر و پلایا می‌دهند.

۱۵. رنگ در دبیره: پانزنگ‌های مدرن

اگرچه ترکیب آجر آخراپی و کاشی فیروزه‌ای کهن‌الگوست، اما سکرو از آجرهای «ابلق» (دو رنگ) و آجرهای گلبهی برای ایجاد تضاد رنگی (Contrast) مدرن استفاده می‌کند.

۱۶. چیدمان خفته و راسته

ساده‌ترین روش برای ایجاد بافت در زمینه‌ی کتیبه، روش «خفته و راسته» (نر و لاس) است. این کار باعث می‌شود متن اصلی که با برجستگی متفاوت اجرا شده، بهتر دیده شود.

۱۷. بندکشی: هنر فاصله‌ها

در نویسه گلی‌گری، فضای خالی به اندازه خود آجر اهمیت دارد. بندکشی‌های «گود» (توخالی) به خط، بُعد سوم و سایه‌های عمیق می‌بخشند.

۱۸. بازی با سایه

آجر با نور زنده می‌شود. ما در سکرو، برجستگی دبیره را به گونه‌ای طراحی می‌کنیم که با حرکت خورشید (به ویژه در زاویه ایوار یا غروب)، متن آرام‌آرام بر تن دیوار آشکار شود.

۱۹. پرهیز از کثرت و کمان

ذات دبیره مهرازی، «راست‌گوشه» و گونیا است. پله‌پله شدن حروف، هویت اصلی این خط است که آن را با زبان طراحی دیجیتال امروز هماهنگ می‌کند.

۲۰. کتیبه‌های سردر و پیش‌طاق

جایگاه اصلی دبیره در «پیش‌طاق» ساختمان است. جایی که بنا هویت خود و نام صاحب‌خانه را با افتخار فریاد می‌زند.

۲۱. کاشی نگین (معقلی)

برای درخشش کتیبه، از «کاشی نگین» در میان آجرهای مات استفاده می‌کنیم. این تضاد بافتی، چشم را به سمت واژگان هدایت می‌کند.

۲۲. دبیره در آرایه داخلی

نویسه گلی‌گری تنها برای نما نیست. اجرای یک سخن پرمغز با آجر در دیوار پشت پذیرش در لابی هتل‌ها، حس گرما و

فرهیختگی به فضای زندگی می‌بخشد.

۲۳. خوانایی و ناخوانایی خودخواسته

گاهی هدف ما «خواندن» نیست، بلکه «دیدن» است. خطوط چنان در هم گره می‌خورند که متن تبدیل به یک بافت هندسی آرامش‌بخش می‌شود.

۲۴. پیوندهای خشک و نو

امروزه در سکرو، دبیره مهرازی را بدون ملات و با سیستم‌های **نصب خشک** اجرا می‌کنیم تا سرعت و دقت در پروژه‌های لوکس تضمین شود.

۲۵. آجر جوش: رنگین‌کمان خاکستری

بهره‌گیری از «**آجر جوش**» که در کوره گرمای زیادی دیده و به رنگ‌های سبز تیره و سیاه درآمده، برای خلق کتیبه‌های صنعتی (Industrial) فوق‌العاده است.

۲۶. پیمون‌های زرین در کادر

کتیبه‌ها همیشه باید در یک قاب یا «**کاب**» جای بگیرند. نسبت طول به عرض این قاب‌ها در سکرو از نسبت‌های طلایی ایرانی پیروی می‌کند.

۲۷. پیوند با نورگیرها (فخر و مدین)

می‌توان دبیره را به صورت مشبک (**فخر و مدین**) اجرا کرد. یعنی فضای خالی بین حروف را تهی گذاشت تا نور و بازی سایه به درون ساختمان بیاید.

۲۸. نشانِ مهراز (امضا)

مانند مهرازان کهن، ما نام کارفرما یا تاریخ ساخت را به صورت رمزگونه در دل گره‌های آجری پنهان می‌کنیم.

۲۹. آموزش‌پذیری و انتقال دانش

اجرای این هنر نیاز به «**سواد بنایی**» دارد. سکرو با آموزش نیروهای متخصص، تلاش می‌کند این شعله‌ی رو به خاموشی را دوباره فروزان کند.

۳۰. سکرو: پلی میان دیروز و فردا

اصل آخر، تعهد ما در **سکرو** است. ما آجرها را کلمات خود می‌دانیم و ساختمان‌ها را کتاب‌هایی که باید داستان هویت

شما را روایت کنند.

بخش سوم: نخش و زمینه؛ فلسفه‌ی «هستی و نیستی»

در دبیره مهرازی، مفهومی کلیدی به نام «نخش و زمینه» (یا پُر و خالی) وجود دارد.

• **نخش (پُر):** بخشی است که با آجر یا کاشی برجسته می‌شود و واژه را می‌سازد.

• **زمینه (خالی):** فضایی است که میان واکها رها می‌شود.

شاهکار مهراز زمانی است که **زمینه** خود به تنهایی معنا پیدا کند. در کارهای پیشرفته‌ی سکرو، فضاهای خالی میان یک متن، خود تشکیل‌دهنده‌ی نقشی گره‌وار یا متنی دیگر هستند. این یعنی یگانگی «بود» و «نبود» در کالبد ساختمان.

فرجام سخن

دبیره مهرازی (خط بناپی)، زبان خاموش تمدن ماست. تفاوت آن با گره‌سازی در این است که یکی با ما «سخن» می‌گوید و دیگری ما را به «تماشا» فرا می‌خواند. امروز در گروه **سکرو**، ما این دو را با دانش روز درآمیخته‌ایم تا ساختمان‌هایی بسازیم که فراتر از سرپناه، یک اثر هنری جاودانه باشند.

آجرها چشم‌به‌راهند تا فرمان زیبایی شما را اجرا کنند. بگذارید دیوارهایمان دوباره سخن بگویند.

□ با سکرو تماس بگیرید برای طراحی، آموزش و اجرا □

[پیام در واتس آپ](#)

[پیام در تلگرام](#)

[اینستاگرام سکرو](#)

[یوتیوب سکرو](#)

واتس آپ سکرو

[تلگرام سکرو](#)

[پینترست سکرو](#)

[آپارت سکرو](#)

برای دانلود نسخه PDF این مقاله باید ثبت نام یا وارد حساب کاربری شوید.

[ورود / ثبت نام](#)